

Зоря Владленівна Журавльова,
кандидат юридичних наук,
приватний нотаріус Київського міського
нотаріального округу
провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту публічного права

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ В ПИТАННЯХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ТА ПІДТРИМАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СУДАХ

Анотація. В статті автор звертає увагу на важливість діяльності Служби судової охорони для забезпечення реалізації конституційного принципу незалежності суддів та організації підтримання громадського порядку в судових органах. Проводиться дослідження наявних наукових поглядів на зміст та елементи правового статусу та адміністративно-правового статусу. Формується думка, що Служба судової охорони, будучи учасником адміністративно-правових (управлінських) відносин, нормами адміністративного законодавства наділялась адміністративно-правовим статусом, який вирізняє її з поміж інших правозастосовних та правоохоронних органів. Сформовано поняття адміністративно-правового статусу Служби судової охорони в питаннях забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Ключові слова: Служба судової охорони, незалежність суддів, статус, правовий статус, адміністративно-правовий статус, елементи правового статусу.

Abstract. In the article the author draws attention to the importance of the Judicial Protection Service to ensure the implementation of the constitutional principle of independence of judges and the organization of public order in the judiciary. A study

of existing scientific views on the content and elements of legal status and administrative and legal status. It is believed that the Judicial Protection Service, being a participant in administrative-legal (administrative) relations, the rules of administrative law endowed with administrative-legal status, which distinguishes it from other law enforcement and law enforcement agencies. The concept of administrative and legal status of the Judicial Protection Service in matters of ensuring protection and maintaining public order in the courts has been formed.

Keywords: Judicial protection service, independence of judges, status, legal status, administrative and legal status, elements of legal status.

Вступ

Процес судочинства в Україні характеризується наявністю конституційного принципу незалежності суддів, реалізація і дотримання якого підкреслює важливу роль судової системи в процедурі захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. Незалежність суддів, при здійсненні правосуддя, є обов'язковою складовою їхнього статусу. Законодавчо визначеними засобами забезпечення такої незалежності суддів є заборона будь-якого впливу на суддів; забезпечення державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; притягнення до юридичної відповідальності осіб винних у неповазі до суддів і суду. Реалізовувати зазначені завдання в Україні покликана

новостворена Служба судової охорони, яка відповідно до статті 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, є державним органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах [1].

Тож нагально важливим завданням держави та органів публічної влади є формування належного адміністративно-правового забезпечення питань функціонування Служби судової охорони та визначення її адміністративно-правового статусу для організації підтримання громадського порядку в судових органах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Досліджуючи дане питання варто відзначити науковців, які присвячували свою увагу в напрямку вивчення змісту правового статусу: В.Б. Авер'янов, В.М. Бевзенко, А.Л. Борко, Ю.П. Битяк, В. В. Галуцько, В.А. Гомада, Б.В. Деревянко, Т.М. Кравцова, А.М. Макаровець, Г.Я. Наконечна, О.Ф. Скакун, М.В. Старинський, В. В. Сухонос, Д.Ю. Шпенюв та ін.

Методологія дослідження

Дослідити питання змісту адміністративно-правового статусу Служби судової охорони задля належного забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Результати дослідження

Стаття 160 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII визначає, що підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу здійснює Служба судової охорони [1].

З метою забезпечення її функціонування рішенням Вищої ради правосуддя від 21 березня 2019 року № 886/0/15-19 [2] призначено Бондаря В.І. Головою Служби судової охорони. А 4 квітня 2019 року Вища рада правосуддя своїм рішенням № 1051/0/15-19 затвердила Положення про Службу судової охорони [3], рішенням № 1052/0/15-19 – Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони [4].

Зазначеними нормативними актами визначено процедуру формування Служби, основні завдання та функції, повноваження посадових осіб, порядок зайняття посад та умови несення служби з охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Варто зазначити, що правовий статус Служби судової охорони має свої особливості, у зв'язку з чим є складним предметом для дослідження, оскільки вона включає до свого складу різні категорії службовців.

Проте, для розкриття суті адміністративно-правового статусу Служби судової охорони, в питаннях охорони та

підтримання громадського порядку в судах, в першу чергу варто з'ясувати, що взагалі собою представляють правові категорії «правовий статус» та «адміністративно-правовий статус».

Загалом, у перекладі з латинської, слово «статус» означає положення, стан чого-небудь або будь-кого: «статус людини», «статус особи», «статус громадянина», «статус органу» й т.д. [5, с.578].

У Великому юридичному словнику категорія «правовий статус» визначається як система визнаних і гарантованих державою в законодавчому порядку прав, свобод і обов'язків, а також законних інтересів людини як суб'єкта права [6, с. 525]

Застосовуючи системний метод дослідження, можна визначити поняття «правовий статус» як комплексне юридичне явище, що визначає статус (становище) суб'єкта у відповідній системі, відокремити його статистичні й допоміжні елементи [7, с.109].

О.М. Музичук під правовим статусом суб'єкта адміністративно-правових відносин пропонує розуміти систему за-

кріплених у нормативно-правових актах ознак, які визначають його роль, місце та призначення в системі правовідносин, вказують на його відмінність від інших суб'єктів і порядок взаємовідносин між ними [8, с. 319].

Аналіз визначених наукових позицій, стосовно дефініції терміну «правовий статус», дає можливість дійти висновку, що дане питання залишається дискусійним та не має однозначного розуміння і тлумачення, тому трактується науковцями по-різному.

За результатами наукових пошуків змісту терміна «адміністративно-правовий статус», більшість науковців розглядають його як різновид правового статусу, комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права [9, с. 194].

На думку Т.О. Коломоєць, адміністративно-правовий статус – це сукупність суб'єктивних прав і обов'язків закріплених нормами адміністративного права за певним органом. Водночас обов'язковою ознакою набуття суб'єк-

том адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються у рамках як адміністративних правовідносин, так і поза ними [10, с. 64].

С.Л. Курило під адміністративно-правовим статусом органів внутрішніх справ пропонує розуміти їхнє положення (становище) в системі суспільних відносин і механізмі державного управління, що визначається державою шляхом закріплення в нормах адміністративного законодавства їхніх завдань, функцій, повноважень і відповідальності, які реалізуються зазначеними суб'єктами через відповідні адміністративно-правові (управлінські) відносини, зокрема, ті, що складаються безпосередньо під час їхньої взаємодії з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку [11, с. 526].

З наведених дефініцій адміністративно-правового статусу стає зрозумілим, для того щоб Служба судової охорони наділялась нормами адміністративного законодавства таким статусом, вона повинна бути учасником адміністратив-

но-правових (управлінських) відносин.

Враховуючи зміст норм ст.ст. 160, 161, 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, Служба судової охорони є державним органом у системі правосуддя, що забезпечує охорону та підтримання громадського порядку в судах, особисту безпеку суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, безпеки учасників судового процесу, реагує на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, вживає заходів до припинення проявів неповаги до суду, припинення протиправних дій в приміщеннях суду [1].

Зазначені завдання Служби судової охорони реалізуються через особливий вид адміністративно-правових відносин, а саме правоохоронних. Дана обставина дає право стверджувати, що Служба судової охорони є суб'єктом адміністративно-правових відносин та наділяється адміністративно-правовим статусом.

О. І. Безпалова та Д. О. Горбач визначають, що основою адміністративно-правового статусу є адміністративна правосуб'єктність. Складовими

адміністративної правосуб'єктності є потенційна здатність мати права і обов'язки у сфері державного управління (адміністративна правоздатність), реалізовувати надані права і обов'язки у сфері державного управління (адміністративна дієздатність) [12, с. 6].

Узагальнюючі погляди науковців щодо переліку складових елементів адміністративно-правового статусу органу державної влади, варто виділити наступні: завдання, права та обов'язки, а також відповідальність за вчинені дії.

Б. М. Ринажевський наголошує на тому, що існують різні точки зору щодо питання співвідношення таких елементів статусу, як функції, повноваження та компетенція. Уявити функції органу держави відокремлено від його компетенції неможливо, оскільки функції є складовою частиною компетенції, яку необхідно розглядати в загальному (широкому) і власному (вузькому) розумінні. У загальному розумінні до компетенції належать функції, характеристика місця органу в системі управління, його завдань, суб'єктів відання, кола діяльності, відповід-

дальності. У вузькому розумінні компетенція – це права та обов'язки державного органу [13, с. 16].

З приводу складових елементів правового статусу В.Б. Авер'янов зазначає, що поняття «адміністративно-правовий статус» охоплює комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права. Тобто необхідною ознакою набуття особою адміністративно-правового статусу є наявність у неї конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізуються даною особою як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними [9, с.194].

В.В. Береза доходить висновку, що юридичну категорію «адміністративно-правовий статус» характеризують такі ознаки: – права та свободи, що становлять основу адміністративно-правового статусу, не можуть реалізуватись без інших його компонентів – обов'язків і відповідальності [14, с. 60].

На думку А.М. Подоляки, поняття правового статусу містить у собі правосуб'єкт-

тність у єдності з іншими правами та обов'язками, тому можна зробити висновок про складові адміністративно-правового статусу: компетенція, правозастосування, юридична відповідальність [15, с. 44].

Висновки

За результатами дослідження можемо дійти висновку, що Служба судової охорони в питаннях забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах виступає суб'єктом адміністративно-правових відносин, у зв'язку з чим наділяється адміністративно-правовим статусом, складові елементи якого вирізняють її з поміж інших державних органів, покликаних реалізовувати правоохоронну функцію.

Отже, під адміністративно-правовим статусом Служби судової охорони в питаннях забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, слід розуміти визначену нормами адміністративного права юридичну категорію, що структурно включає в себе складові елементи, за допомогою яких визначають-

ся її завдання, функції, мета створення та діяльності, права і обов'язки в системі правовідносин охорони та громадського порядку в судах, що вирізняють її з поміж інших правоохоронних органів, та відповідальності, що дозволяє їй бути повноцінним учасником адміністративно-правових відносин в питаннях забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників судового процесу.

З метою належного закріплення на законодавчому рівні та забезпечення реалізації адміністративно-правового статусу Служби судової охорони варто визначити її права та обов'язки Законом України «Про судоустрій і статус судів» від 02.06.2016 № 1402-VIII та наділити статусом правоохоронного органу, закріпивши право на затримання правопорушників, застосування до порушників заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї, що надасть можливість ефективно виконувати захист учасників судового процесу [16, с. 5].

Список використаної літератури:

1. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1402-19#Text>.
2. «Про призначення Бондаря В.І.». Рішення Вищої ради правосуддя від 21 березня 2019 року № 886/0/15-19. URL: <http://www.vru.gov.ua/act/17841>.
3. Про затвердження Положення про Службу судової охорони. Рішення Вищої рада правосуддя від 04.04.2019 № 1051/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19#n11>.
4. Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони. Рішення Вищої рада правосуддя від 04.04.2019 № 1052/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1052910-19#Text>.
5. Большой юридический словарь / Авт. сост.: Додонов В.Н. и др.; Под ред. А.Я. Сухарева и др. М.: ИНФРА-М, 1998. 790 с.
6. Сухарев А.Я., Зорькин В.Д., Крутских В.Е. Большой юридический словарь. М.: «ИНФРА-М», 1999. 790 с.
7. Кучинский В. А. Личность, свобода, право / В. А. Кучинский. М. : Радуга. 1978. 188 с.
8. Музичук О.М. Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу. Форум права. 2008. № 1. С. 316–321.
9. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т. 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
10. Коломоець Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: [підруч.] / Т.О. Коломоець. -К: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
11. Курило С.Л. Адміністративно-правовий статус органів внутрішніх справ як суб'єкта взаємодії з органами місцевої влади з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2012. № 1. С. 523-526. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
12. Безпалова О.І., Горбач Д.О. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Національної гвардії України. Форум права. 2017. № 5. С. 31–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_5_5.
13. Ринажевський Б. М. Компетенція та повноваження військової служби правопорядку (служби правопорядку) у Збройних Силах України / Б. М. Ринажевський // Право і Безпека. 2010. № 1. С. 15-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_1_5.
9. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: у двох томах: Т.1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Видавництво «Юридична думка». 2004. 584 с.
14. Береза В.В. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу департаменту кіберполіції Національної поліції України. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 3(24). 2018. С. 58-61. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2018/14.pdf.

15. Подоляка А.М. Адміністративно-правовий статус Державної автомобільної інспекції МВС України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Подоляка Анатолій Миколайович ; Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2004. 204 с.

16. Кривецький О. Захист суддів як гарантія верховенства права. Громадська думка про правотворення. 2018. № 7(151). С. 3–5. URL: <http://www.nbuviap.gov.ua/images/dumka/2018/7.pdf>.

References:

1. Pro sudoustrij i status suddiv. Zakon Ukrainy. 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1402-19#Text>.

2. «Pro pryznachennya Bondarya V.I.». Rishennya Vyshchoyi rady pravosuddya. 21 bereznia 2019 roku № 886/0/15-19. URL: <http://www.vru.gov.ua/act/17841>.

3. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Sluzhbu sudovoyi okhorony. Rishennya Vyshchoyi rady pravosuddya. 04.04.2019 № 1051/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19#n11>.

4. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro prokhozheniya sluzhby spivrobotnykamy Sluzhby sudovoyi okhorony. Rishennya Vyshchoyi rady pravosuddya. 04.04.2019 № 1052/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1052910-19#Text>.

5. Bolshoj yurydycheskyi slovar /Avt. sost.: Dodonov V.N. i dr.; Pod red. A.Ia. Sukhareva i dr. M.: INFRA-M, 1998. 790 s.

6. Sukharev A.Ia., Zorkyn V.D., Krutskyykh V.E. Bolshoy yurydycheskyi slovar. M.: «INFRA-M», 1999. 790 s.

7. Kuchynskiy V.A. Lychnost, svoboda, pravo / V.A. Kuchynskiy. M. : Raduha. 1978. 188 s.

8. Muzychuk O.M. Utochnennya sutnosti katehoryi «pravovyi status» subiekta administratyvno-pravovykh vidnosyn ta yoho elementnoho skladu. Forum prava. 2008. № 1. S. 316–321.

9. Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs: pidruchnyk: u 2 t. T. 1. Zahalna chastyna / Red. kolehiya: V.B. Averianov (holova). K.: Vydavnytstvo «Iurydychna dumka», 2004. 584 s.

10. Kolomoiets T.O. Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs: [pidruch.] / T.O. Kolomoiets. K: Yurinkom Inter, 2011. 576 s.

11. Kurylo S.L. Administratyvno-pravovyi status orhaniv vnutrishnikh sprav yak subiekta vzaiemodiyi z orhanamy mistsevoi vlady z pytan zabezpechennya hromadskoyi bezpeky ta hromadskoho poryadku. Forum prava: elektron. nauk. fakhove vyd. 2012. № 1. S. 523–526. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

12. Bezpalo O.I., Horbach D.O. Ponyattya ta struktura administratyvno-pravovoho statusu Natsionalnoyi hvardiyi Ukrainy. Forum prava. 2017. № 5. S. 31–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_5_5.

13. Rynazhevskiy B.M. Kompetentsiya ta povnovazhennya vijskovoyi sluzhby pravoporyadku (sluzhby pravoporyadku) u Zbroyinykh Sylakh Ukrainy / B.M.

Rynazhevskiy // Pravo i Bezpeka. 2010. № 1. S. 15-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_1_5.

9. Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs: Pidruch.: u dvokh tomakh: T.1. Zahalna chastyna /Red. kolehiya: V.B. Averianov (holova). K.: Vydavnytstvo «Iurydychna dumka». 2004. 584 s.

14. Bereza V.V. Ponyattya ta zmist administratyvno-pravovoho statusu departamentu kiberpolitsiyi Natsionalnoyi politsiyi Ukrainy. Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk. Vypusk 3(24). 2018. S. 58-61. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2018/14.pdf.

15. Podoliaka A.M. Administratyvno-pravovyi status Derzhavnoyi avtomobilnoyi inspektsiyi MVS Ukrainy: dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 / Podoliaka Anatolii Mykolaiovych ; Natsionalnyi un-t vnutrishnikh sprav. Kh., 2004. 204 s.

16. Kryvetskyi O. Zakhyst suddiv yak harantiya verkhovenstva prava. Hromadska dumka pro pravotvorennya. 2018. № 7(151). S. 3–5. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/images/dumka/2018/7.pdf>.